

МОЛОДЬ І ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА

<https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series22.2024.35.05>

УДК 329.78:352.07

Марина Остапенко,

*доктор політичних наук, професор кафедри політичних наук,
старший науковий співробітник НДЦ «Інститут соціально-правових
та політичних досліджень імені Олександра Яременка»,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
ORCID 0000-0002-4412-0229; email: m.a.ostapenko@udu.edu.ua*

УЧАСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ У ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ: МОТИВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

У контексті реалізації принципу децентралізації в Україні посилюється роль громади у вирішенні та прийнятті важливих рішень. Молодь розглянуто через вагомість цієї групи як певного соціального капіталу для суспільства та територіальної громади. Остання є місцем для набуття і реалізації компетентностей молодих людей. У статті зроблено спробу виокремити особливості мотиваційного середовища, чинники та характер їхнього впливу на участь молоді на рівні територіальної громади. У середовищі, що впливає на активність української молоді у громаді, визначено групи зовнішніх та внутрішніх чинників впливу. До зовнішніх віднесено державу, громаду, систему освіти, медіа, громадянське суспільство, сім'ю, друзів та колеги; до внутрішніх – потребу у соціально орієнтованій діяльності, ментальні особливості територіальної громади, інтерес до життя громади, систему ціннісних пріоритетів і місце соціально орієнтованих цінностей людини, розвиненість громадянської відповідальності й обов'язку, довіру до органів влади територіальної громади, ідентифікацію з громадою, регіоном, країною, соціальною групою тощо. Кожний із зазначених чинників має свою специфіку й виконує певну функцію у впливі на молоду людину: може як мотивувати її до активної участі, так і демотивувати, що сприяє пасивній та індиферентній участі. Окремо визначено, що мотиваційне середовище можуть визначати також загальні умови суспільного розвитку, суспільна ситуація, кризи, війна, що можуть значно змінити тип і стиль участі, й загалом діяльності та поведінки людини. Розуміння мотиваційного середовища й особливостей впливу цих чинників спонукає до наукових пошуків й подальшого осмислення проблеми заохочення та стимулювання участі молоді на рівні територіальної громади й загалом суспільства.

Ключові слова: *молодь, молодіжна політика, участь, громадянське суспільство, ідентичність, територіальна громада, мотивація, мотиваційне середовище, активність, демотивуючий вплив.*

Вступ. Зміни, пов'язані з децентралізацією влади в Україні, посилили роль громади у прийнятті суспільно-політичних рішень. Це активізує питання участі та відповідальності влади й самої громади за вирішення важливих для неї питань. Практика запровадження інструментів такої місцевої (локальної) демократії виявила низку проблем у правовій, економічній, комунікативній, освітній, психологічній та інших вимірах, які потребують наукового осмислення. Серед питань, що потребують вивчення, роль молоді у житті громади. Молодь – є частиною територіальної громади і її вагомість у житті та розвитку останньої не можна недооцінювати з низки причин. По-перше, молодь є потенціалом соціального капіталу громади, яка як засвоює сформовані цінності, уявлення, навички, так і ініціює нові, співзвучні сучасним умовам розвитку бачення та компетенції, що можуть сприяти ефективній співпраці, самоорганізації всередині громади. По-друге, молодь – це соціальна група, яка в силу вікових особливостей може бути більш мобільною, гнучкою і креативною у вирішенні проблем. Це також може додати певної користі для громади у вирішенні певних проблем. По-третє, сучасний світ розвивається швидкими темпами, запроваджуються нові інформаційні й комунікаційні технології, молоді люди швидко їх втілюють у практику. Крім того, молодь здатна опановувати нові та сучасні знання, інформацію, навички у процесі формальної та неформальної освіти. Ця особливість може бути вигідною як для громади, так і для молоді. По-четверте, загалом «голосу та активної участі молоді потребує демократія» (Конгрес місцевих і регіональних влад, с. 5).

Молоді люди є частиною територіальної громади, саме остання може бути стартом для формування та реалізації навичок громадянської, а далі й політичної участі молоді. Це звісно посилює відповідальність влади громади щодо організації умов для реалізації активної молодіжної політики, формування мотивації молоді брати участь у її житті. Зважаючи на це, постає питання активізації участі молоді на рівні територіальної громади. Останньому й присвячена стаття. Відповідно, **метою** цієї наукової розвідки є осмислення мотиваційної основи участі молоді у житті територіальної громади, а основним **завданням** – аналіз мотиваційного середовища, визначення чинників та особливостей їхнього впливу на участь української молоді на рівні громади. Проблема, що окреслена у назві статті, досліджена зі застосуванням міждисциплінарного та поведінкового підходів. Для досягнення мети використано **методи** теоретичного узагальнення, аналіз результатів соціологічних досліджень та систематизація наукових підходів, положень щодо розуміння мотивів участі молоді на рівні громади.

Аналіз останніх публікацій. Питання активності молоді у суспільно-політичному житті не є новим для теоретиків і практиків, які працюють у цій проблематиці. Також є досвід, як зарубіжний, так і вітчизняний, який можна вивчити, а також і використати у роботі з молодими людьми. Низка проблем участі та поведінки молоді досліджується у межах вікової та соціальної психології, ювенології, політичної психології, соціології молоді та інших наук. Серед публікацій, дотичних до тематики статті, заслуговують на увагу наукові розвідки О.Безпалько, М.Боришевського, В.Васютинського, В.Вінтюка, М.Карамушки, С.Максименка, О.Немеш, О.Посацького, Ю.Шайгородського та інших. На підставі вивчення наукових розробок, а також низки інших джерел, спробуємо виокремити основні акценти у проблемі мотивації молоді долучатися до життя територіальної громади.

Результати та дискусії. У науковому дискурсі можна відзначити розмаїття поглядів та оцінок ролі молоді у суспільстві. Заслуговує на увагу систематизація підходів у ставленні до молоді як до соціальної групи, яку пропонує М.Куконато (2020): молодь як цінність і необхідний ресурс для розвитку своєї країни, де її участь є засобом протиставлення апатії, притаманній дорослому населенню; молодь як проблема чи загроза, коли молодь займає протилежні позиції: або є пасивним спостерігачем, що очікує свого дорослішання, або тим, «хто виходить за рамки норми і неминуче виявляється на узбіччі участі»; молодь як жертва або через брак компетентностей і навичок участі у прийнятті рішення, або через негативний вплив усталеної соціальної системи, яка обумовлює їхнє життя (цит. за: Sala-Torrent).

Окреслені підходи відтворюють проблеми у галузі молодіжної роботи як на рівні суспільства, так і на рівні територіальної громади. Основою для формування навичок участі молоді на рівні територіальної громади є правове середовище. Це питання дотично розглядається через контекст загальних цілей і напрямів молодіжної політики у документах Європейського Союзу, Ради Європи (Communication from the commission, 2018; Council conclusions, 2013; Recommendation CM/Rec, 2017; Resolution CM/Res, 2008). Конкретніше питання розвитку якісної місцевої молодіжної роботи розглянуто у положеннях «Європейської хартії про участь молоді в місцевому та регіональному житті» (European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life, 1992) та змінах до неї у «Переглянутій Європейській хартії про участь молоді в місцевому та регіональному житті» (Revised European Charter on the Participation, 2015).

Варто звернути увагу, у Преамбулі «Переглянutoї Європейської хартії про участь молоді в місцевому та регіональному житті» закладено думку про те, що активна участь молоді «у прийнятті рішень та діяльності на місцевому та регіональному рівнях» має важливе значення для розвитку демократичного, солідарного та процвітаючого суспільства (Конгрес місцевих і регіональних влад, с. 5). При чому, це стосується не лише участі у виборах (голосувати чи висувати кандидатів), а й інших форм активності на основі сформованої громадянської позиції, які вимагають, щоб молоді люди «мали право, засоби, простір і можливість брати участь у прийнятті рішень і впливати на них, а також отримувати підтримку, де це необхідно, для того, щоб зробити свій внесок у розбудову кращого

суспільства» (Конгрес місцевих і регіональних влад, с. 5). Загалом у Переглянутій Хартії сформульовано низку принципів і керівних настанов для активізації участі молоді на місцевому рівні, які можна використати для аналізу окресленої мети нашої наукової розвідки.

Зазначимо, що в Україні у 2017 році Міністерством молоді та спорту (далі – ММС) було ухвалено модель реалізації молодіжної політики в умовах децентралізації. Над її розробкою працювали представники державного та громадського секторів, місцевого самоврядування, експерти, молодіжні лідери. У документі визначено низку ключових напрямів, підпорядкованих пріоритетній ідеї у роботі з молоддю – це «молодіжна участь», де молодь виступає не як об’єкт молодіжної політики, а як один із її суб’єктів, який залучається до взаємодії із органами влади громади, представниками громадських організацій (Міністерство молоді, 2017). Окреслена ідея узгоджується з провідним положенням згаданої вище Хартії – визнання молодих людей не в якості «жертв, уразливої групи, яка потребує захисту, чи об’єкта втручання дорослих», а як суб’єкта, що має потреби, право бути почутим і можливості брати участь у вирішенні питань, що впливають на їхнє життя. Відповідно, це – організація адекватної підтримки молоді, впровадження практики участі молоді (Конгрес місцевих і регіональних влад, с.6-7). Такий підхід сприяє формуванню мотивації свідомої участі молоді у житті територіальної громади, а далі й на суспільному рівні.

Також важливою є реалізація одного з вихідних принципів роботи з молоддю на місцевому рівні. Йдеться про те, що участь молоді у житті громади чи регіону розглядається як «частина загальної політики залучення громадян у суспільне життя...» (Конгрес місцевих і регіональних влад, с. 12). Своєю чергою, це визначає вагомість питання стимулювання молоді брати участь у житті громади як першої сходинок суспільної, громадської та політичної активності.

Досліджуючи питання стимулювання участі молоді у житті громади, слід звернутися до напрацювань науковців щодо змісту і особливостей феноменів поведінки та участі. У науковому колі представлено різні підходи щодо класифікацій участі молоді. Частина з них використовує шкалу переходу від неучасті через формальну та символічну до різного ступеня активного залучення та діяльності молодих людей. Разом з тим, такі підходи часто обмежуються дослідженням участі молоді через призму й оцінку дорослих людей, не враховуючи її розуміння з погляду самих молодих людей. У цьому контексті заслуговує на увагу модель участі молоді, яку розробив Р. Харт, що демонструє рівні участі молоді «від символізму до громадянства» і зосереджує увагу на значенні взаємодії між молоддю та дорослими, взаємному визнанню та діалогу. Згадана модель розкриває не лише форми цієї участі, а й надає підстави визначити їх мотиваційну основу. Дослідник виокремлює 8 рівнів участі, зокрема групи участі та неучасті (Скажи своє слово!, с. 14-15). Також можна розглянути означені рівні як прояв умовної (символічної, формальної, декоративної) та реальної (активної) участі (таблиця 1)

Таблиця 1

Рівні участі молоді за Р. Хартом

Умовна участь	
Рівень 1	
Участь як маніпулювання; участь у проєкті як інструмент для реалізації інтересів інших (участь молоді необхідна для реалізації цілей інших – установи чи окремих суб’єктів влади)	
Рівень 2	
Участь як декорація; участь як присутність у проєкті (молодь як декорація, яка привертає увагу)	
Рівень 3	
Символічна (формальна) участь (залучення до проєкту; розподіл ролей без реального впливу чи прийняття рішення; «ілюзорна участь»; «участь без участі»)	
Реальна участь	
Рівень 4	
Молоді люди – учасники проєкту (керування проєктом – дорослі люди; молоді люди отримують завдання й обізнані щодо власного впливу та відповідальності у реалізації проєкту)	

Рівень 5
Молоді люди – учасники проєкту, з ними консультуються (дорослі люди керують проєктом, молодь надає пропозиції і отримує інформацію щодо урахування пропозицій для прийняття остаточних рішень і досягнення мети)
Рівень 6
Спільне прийняття рішення (молодь – партнер у прийнятті рішень та розподілу обов'язків; ініціатори проєкту – дорослі люди)
Рівень 7
Молодь – керівник і реалізатор проєктів. Дорослі люди – забезпечення підтримки у разі необхідності
Рівень 8
Спільне прийняття рішення. Молодь – ініціатор проєктів. Дорослі люди – партнери по проєкту (участь дорослих у процесі ухвалення рішень на партнерському рівні)

Складено за *Скажи своє слово!*, с. 14-15.

Означена модель залучення молоді, передусім, вказує на різні ступені залученості молодих людей до проєкту, заходу й відповідно на їхню роль – чи пасивного, чи активного учасника. Разом із тим, рівні залучення молоді є змінними й обумовлюються ситуацією, цілями, досвідом, складністю задачі, специфікою проєкту чи заходу тощо. Також фахівці наголошують, що модель Р. Харта не вказує на ієрархію рівнів участі молоді, вищі сходинки якої потребують обов'язкового досягнення. Водночас виокремлені рівні вказують на те, що домінування виконання пасивної ролі й участі молоді, наприклад, у житті територіальної громади, може сприяти її відчуженню від цих питань, безініціативності. Натомість, долучення та реальна участь буде сприяти набуттю досвіду (як позитивного, так і негативного), отриманню нових знань і компетентностей. Це позначиться на формуванні мотивації участі молодих людей у житті, проблемах територіальної громади.

Заслуговує на увагу й інша класифікація рівнів активності. Вона розкриває рівні політичної участі, але її можна, на наш погляд, використати для аналізу соціальної активності молоді. Спираючись на класифікацію Г.Новічкова, який поєднує мотивацію та форму дії, можна визначити такі рівні участі молоді у житті та діяльності громади: пасивність; «неадекватна активність» як ідейно-вмотивована бездіяльність чи «удавана, показна» активність (квазіактивність); стихійна чи епізодична участь, «участь присутності» (спричиняється буденною свідомістю, має слабку мотивацію, хиткі переконання, що піддаються змінам під впливом соціальних настроїв, почуттів, ситуацій, реалізується у масових формах політичної участі («як усі»); активність як «необхідна формальність» – є усвідомленою, позитивно спрямованою, але не на рівні глибоких переконань; активність як потреба – в основі стійкі переконання (цит за: Куницький, с. 108-109).

У дослідженні феномену поведінки й участі фахівці (Северенюк, 2009; Куницький, 2018) зосереджують увагу на їхніх причинах – детермінантах (система чинників, що впливають на стиль, особливості поведінки). Осмислення останніх дозволяє виокремити низку чинників, які можуть як активізувати участь молоді у житті громади, так і навпаки, сприяти пасивності чи індиферентності молодих людей. Дослідники серед чинників, які впливають на політичну участь і поведінку, виокремлюють такі групи як психолого-особистісні (наприклад, тип особистості, самосприйняття, стиль мислення, переконання, мотивація та інші) та соціальні детермінанти (наприклад, специфіка сфер суспільства – політичної, правової, соціальної, економічної, духовно-культурної; особливості субкультури; соціальний статус тощо) (Куницький, с. 101) Ці групи чинників, на наш погляд, визначають, крім політичної й інші види діяльності – громадянської, громадської, соціальної тощо. Відповідно, їхній вплив буде позначатися також на активності молоді на місцевому рівні.

Згадані групи чинників утворюють певне мотиваційне середовище чи мотиваційний клімат, який формує і ставлення людини до участі й активності (потреби, інтереси, установки тощо), так і її активний, дієвий компонент (безпосередні дії, інтенсивність тощо). Науковці звертають увагу на те, що мотиваційне середовище можуть визначати також загальні умови суспільного розвитку, суспільна ситуація, такі як «суспільна депресія, політична та інші типи криз, жорстка пропаганда певної ідеї чи способу мислення і сприйняття ситуації, війна»

(Куницький, с. 107). Вплив окреслених умов може значно скорегувати тип політичної поведінки як суспільства, так і окремих суспільних груп, зокрема, від «від толерантного ставлення до агресивних дій; від політичної апатії та байдужості – до радикальних, активних, екстремістських дій» (Куницький, с. 108).

Аналіз наукових джерел і досліджень дозволяє виокремити низку чинників, які загалом впливають на мотивацію молоді людини. Так, зовнішнє мотиваційне середовище молоді складають: сім'я та сімейні традиції; система освіти; друзі; держава (тип політичного режиму) та політика держави щодо молоді; медіа; інститути громадського суспільства, серед яких молодіжні; місце роботи тощо. Серед внутрішніх чинників мотивацію визначають особливості й тип характеру молоді людини; розвиток вольового компоненту; особливості мислення; досвід участі; сформованість самооцінки, впевненість; потреба у самореалізації тощо. Систему виокремлених чинників, які впливають на участь молоді людини на рівні громади доповнюють такі: сформована громадянська позиція та громадянська культура (за Г. Алмондом); сформована ідентичність із громадою, чому, серед іншого, сприяє інформування про життя громади, знання історії громади, видатних і цікавих особистостей громади тощо; комунікація та спільна взаємодія молоді та дорослого населення у вирішенні питань громади та відпочинку; комунікація та взаємодія влади громади, громадських організацій і молоді громади при визначенні молодіжної політики на рівні громади; місцеві медіа, які висвітлюють питання і проблеми громади тощо. Серед психологічних чинників, що мотивують молоді до участі в житті громади, можна виокремити віру та впевненість у наявних можливостях молоді впливати на прийняття рішень, у вагомість молоді як одного зі суб'єктів прийняття рішень на рівні громади тощо.

Чинниками, що можуть демотивувати активність молоді на місцевому рівні, є такі: недостатній рівень уваги та комунікації з боку органів влади територіальної громади; недостатній обсяг інформації про громаду; брак партнерської взаємодії органів влади громади, молоді та інших учасників, що залучені до ухвалення рішень; символічна діяльність органів влади, громадських і молодіжних організацій; несформованість навичок комунікації як у молодіжному середовищі, так і у комунікації молоді з іншими учасниками взаємодії; низький рівень громадянських і соціальних компетентностей тощо.

Окремо звернемо увагу на питання мотиваторів, які визначаються як «усвідомлені причини необхідності здійснення тієї чи іншої дії» (Куницький, с. 108). У мотиваційному середовищі вони мають певну силу. Серед таких мотиваторів фахівці розглядають «моральний контроль, уподобання, зовнішні обставини, власний стан, власні можливості, умови досягнення цілей та наслідки дій» (цит. за Куницький, с. 108). У певному сенсі вони є чинниками, про які мова йшла вище. Тому в межах цієї наукової розвідки розглянемо їх як рівнозначні поняття. Для політичної активності такими мотиваторами, як вказують науковці, можуть бути «держава, громадянське суспільство, політичні партії, соціальний і політичний статус, соціальна і політична реклама, політичні правила та норми; політичні потреби, інтереси, цінності особистості, політична ментальність, політична довіра, почуття громадянського обов'язку, політична ідентифікація, досвід тощо» (Куницький, с. 108). Схожі мотиватори для участі молоді на місцевому рівні. Слід вказати, що мотиваційне середовище може мати як мотивуючий до активності, так і демотивуючий вплив. Відповідно, можуть бути як мотиватори, так і демотиватори участі, мотивуюче до активності та демотивуюче середовище, що гальмує, обмежує участь. Мотиватори, залежно від спрямованості, особливостей їхньої діяльності та виконання функцій, можуть водночас бути і демотиваторами.

Таблиця 2

(Де)мотиватори участі молоді у житті та діяльності територіальної громади

<i>Зовнішні (де)мотиватори</i>
Держава і громадянське суспільство
Територіальна громада (органи влади громади, стиль управління в громаді)
Громадянські організації та політичні партії, які функціонують у громаді

Молодіжні організації та центри, які працюють з молоддю громади
Медіа та соціальна реклама щодо важливості солідарних дій тощо
Сім'я, друзі/колеги
Особливості громадянської культури, культури участі, політичної і правової культури суспільства й громади
Прийняті в суспільстві, регіоні, громаді норми й традиції соціально орієнтованої, соціально-політичної участі
Внутрішні (де)мотиватори
Потреби у соціально орієнтованій діяльності. Ментальні особливості територіальної громади
Інтерес до життя громади
Система ціннісних пріоритетів і місце соціально орієнтованих цінностей людини
Розвиненість громадянської відповідальності і обов'язку
Сформованість громадянської позиції
Довіра до органів влади громади
Ідентифікація з громадою, регіоном, країною, соціальною групою

Окреслені мотиватори (у ролі яких можуть бути соціальні інститути, структури влади, організації, інструменти соціально-психологічного впливу, тобто реклама та брендинг тощо) можуть мати як мотивуючий ефект щодо активності, так і демотивуючий щодо участі молодих людей у житті громади. Зокрема, зовнішні стимулюючі чинники (мотиватори) можуть як посилювати, так і гальмувати (пригнічувати) дію внутрішніх мотиваторів. Осмислюючи питання (де)мотивації участі молоді у житті та вирішенні питань громади, слід звернути увагу на те, як саме відбувається стимулювання активності чи демотивація участі молодих людей. Розглянемо це на прикладі впливу деяких (де)мотиваторів (таблиця 3).

Таблиця 3.

(Де)мотивація участі молоді на рівні територіальної громади

Чинники впливу (мотиватори)	Мотивуючий вплив	Демотивуючий вплив
Сім'я	сформовані у сім'ї традиції брати участь у вирішенні питань і проблем громади (приклад батьків та родичів)	сформовані у сім'ї традиції уникати участі у вирішенні питань і проблем громади (приклад батьків та родичів)
Освіта	надає збалансовану систему теоретичних знань і практичних навичок для громадської, соціальної активності, й зокрема на рівні громади; використовує сучасні інструменти освітнього процесу, «активне» навчання, що орієнтує на осмислення знань і раціонально-критичне мислення; формує культуру участі та інтерес молоді до громадянської, соціальної, політичної та інших видів діяльності	надає незбалансовану систему теоретичних знань і практичних навичок для громадської, соціальної активності, й зокрема на рівні громади. Наприклад, перевантаження теоретичної складової в освітньому процесі; використовує застарілі інструменти освітнього процесу, навчання, що орієнтує на просте відтворення матеріалу; формує символічну культуру участі та поверховий інтерес молоді до громадянської, соціальної, політичної та інших видів діяльності
Держава (політика держави щодо молоді)	Політика, що базується на ідеї «молодіжна участь», де молодь як один зі суб'єктів, який залучається до взаємодії з органами влади територіальної громади, представниками громадських організацій	Політика щодо молоді, заснована на ідеї, що молодь є уразливою соціальною групою, яка потребує захисту та є об'єктом втручання й опіки дорослих людей
Друзі, колеги	Позитивний досвід участі. Самостійність і усвідомленість прийняття рішень	Індиферентне ставлення, негативний досвід, розчарування у можливості молоді бути суб'єктом прийняття рішень. Несамостійність у прийнятті рішень
Медіа	Медіа – ресурс із великими можливостями для активної комунікації у взаємодії громади	Медіа – ресурс комунікації для передачі інформації
Громадські об'єднання (включаючи і молодіжні)	Активна комунікація і взаємодія з молодими людьми, залучення молоді до діяльності організацій, налагоджена робота з молодіжними радами і центрами, командна робота	Символічна, формальна співпраця і взаємодія з молоддю

Авторитетні особи	Лідерство як готовність до відповідальності та спроможності ухвалювати рішення	Лідерство як статус, який надає можливості вирішити свої проблеми
Територіальна громада	Розуміння, віра й упевненість у тому, що громада є місцем для самореалізації молодих людей, набуття навичок громадянської, політичної, соціальної та інших видів участі молоді. Командна робота «влада-молодь-громадські організації»	Недовіра до органів влади громади (формальність, показовість і символізм – як основа діяльності) й від цього зневіра у тому, що громада є місцем для самореалізації молодих людей, набуття навичок громадянської та інших видів участі молоді

Формами участі молодих людей у житті територіальної громади можуть бути такі: волонтерська робота; участь у неформальній освіті (як споживач, так і як модератор для однолітків); участь в організаціях, що мають молодіжне спрямування (клуби, організації, ради, центри тощо); участь у консультаціях, які проводять органи управління громади щодо молодіжної політики та проблематики; участь у заходах, виборах, загальних зборах громади; електронні петиції; місцеві ініціативи; участь в обговоренні громадського бюджету; участь у громадських слуханнях; участь у дослідженнях щодо молоді тощо.

Соціологічне опитування молоді, проведене наприкінці 2022 року ГО «Аналітичний центр Cedos» і дослідницькою агенцією «Info Sapiens» за підтримки Представництва Фонду ООН у галузі народонаселення в Україні, Програми розвитку ООН в Україні та Міністерства молоді та спорту України, МЗС Данії, свідчить про те, що в умовах повномасштабного вторгнення збільшилася чисельність молоді, яка долучилася до волонтерської діяльності: з 6% у 2021 році до 30% у 2022 році (Молодь в умовах війни, с. 55). Серед мотивів займатися волонтерством молоді люди назвали: «бажання допомогти конкретним людям (34%); користь для суспільства (32%); причетність до спільної справи (27%); початок повномасштабного вторгнення (22%); волонтерство відповідає моїм принципам, життєвій позиції (14%); за компанію з іншими (10%)» (Молодь в умовах війни, с. 59). Серед мотиваторів, хто «залучив» до волонтерської діяльності, молоді люди назвали: особисту ініціативу (43%); друзі/знайомі чи родичі (27%); інформація в соціальних мережах (7%); колеги по роботі (6%); навчальний заклад/вчитель (4%); представники громадської організації (2%); місцева влада (1%) (Молодь в умовах війни, с. 56).

Висновки. Демократичне суспільство потребує переважної частини громадян зі сформованою громадянською позицією й усвідомленою участю. Молодь є соціальним капіталом як для суспільства, так і громади. Саме громада є стартовою площадкою для формування, виховання, розвитку компетенцій молодих людей. Громада є місцем, де молодь має можливості реалізувати свої здібності, навички та опанувати нові. Будь-яка участь має мотиваційну основу. У цій статті зроблено спробу виокремити особливості середовища, низку чинників та характер їхнього впливу на активність молоді у життєдіяльності громади. Середовище, що впливає на участь молоді у громаді, утворюють держава (тип політичного режиму і системи), громада, система освіти, медіа, громадянське суспільство, сім'я, друзі та колеги. Кожен зазначений елемент має свою специфіку й виконує свою функцію у впливі на молодь: може як мотивувати до активної участі, так і бути демотиваром, що сприяє пасивній, індиферентній участі. У статті не вирішено усю повноту проблематики мотивації участі молоді на рівні територіальної громади. Розуміння мотиваційного середовища та особливості впливу мотиваторів (чинників впливу) спонукає до наукових пошуків вирішення проблеми заохочення та стимулювання участі молоді на рівні територіальної громади, й загалом суспільства. Також потребують наукового розгляду питання мотивації кожного з учасників: молоді людини та представників влади територіальної громади. Перспективним у подальших дослідженнях видається питання інструментів і шляхів, що посилюють мотиваційний вплив виокремлених чинників впливу, опрацювання як вітчизняних, так і зарубіжних практик і кейсів.

Використані джерела:

1. Указ Президента України «Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року» від 12.03.2021 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#Text>
2. ГО «Аналітичний центр Cedos» і дослідницька агенція «Info Sapiens» (2023.) Вплив війни на молодь в Україні. <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/vplyv-viyny-na-molod-v-ukrayini>
3. Куницький, М. (2018). Детермінанти та прояви політичної поведінки в умовах демократичної трансформації суспільства: дис. ... канд. політ. н. 23.00.03. Київ, 245с.
4. Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи (2015). Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті. 35 с. <https://rm.coe.int/168071b58f>
5. Міністерство молоді та спорту України (2017). Молодіжна політика в умовах децентралізації. <https://mms.gov.ua/molodizhna-politika/napryami-molodizhnoyi-politiki/molodizhna-politika-v-umovah-decentralizatsiyi>
6. Северенюк, В. (2009). Політична поведінка: проблеми теорії та методології: монографія. Київ; Запоріжжя: Вид-во КПУ. 432с.
7. Скажи своє слово! (2016). Посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті. Страсбург: Видавництво Ради Європи; Біла Церква: ФОП Васильєв В. С. 142 с.
8. Communication from the commission to the European Parliament, the European Council, the European economic and Social Committee of the Regions (2018). Engaging, Connecting and Empowering young people: a new EU Youth Strategy. COM/2018/269 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A52018DC0269>
9. Council conclusions on the contribution of quality youth work to the development, well-being and social inclusion of young people (2013/C 168/03)/ https://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_2013.168.01.0005.01.ENG
10. Cuconato, M. (2020). Youth participation in Europe. Working with young people: A social pedagogy perspective from Europe and Latin America, 96-111.
11. Hart, J. (2008). Children's participation and international development: Attending to the political. The International Journal of Children's Rights, 16 (3) (2008), pp. 407-418.
12. Recommendation CM/Rec (2017). 4 of the Committee of Ministers to member States on youth work. <https://rm.coe.int/1680717e78>
13. Resolution CM/Res (2008). 23 on the youth policy of the Council of Europe. https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47262391/CM_Res_08_youth_policy_en.pdf/7df7229a-3c5b-90bf-3eea-22900881b71f?t=1496158649000
14. Sala-Torrent, M., Planas-Llado, A. (2024). Enhancing youth Voices: Exploring community participation through youth workers. Children and Youth Services Review. Vol. 160. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0190740924001725?dgcid=rss_sd_all#b0130
15. World Youth Reports 2020: Youth Social Entrepreneurship and the 2030 Agenda. <https://social.desa.un.org/publications/world-youth-report-2020>

References:

1. Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pro Natsionalnu molodizhnu stratehiu do 2030 roku» vid 12.03.2021 roku [Decree of the President of Ukraine «On the National Youth Strategy until 2030»]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#Text> [in Ukrainian]
2. HO «Analychnyi tsentr Cedos» i doslidnytska ahentsiia «Info Sapiens» (2023) Vplyv viiny na molod v Ukraini. [The impact of war on youth in Ukraine]. <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/vplyv-viyny-na-molod-v-ukrayini> [in Ukrainian]
3. Kynytskyi, M. (2018). Determinanty ta proiavy politychnoi povedinky v umovakh demokratychnoi transformatsii suspilstva [Determinants and manifestations of political behavior in the conditions of democratic transformation of society]: dys. ... kand. polit. n. 23.00.03. Kyiv, 245s. [in Ukrainian]
4. Konhres mistsevykh i rehionalnykh vlad Rady Yevropy (2015). Perehliana Yevropeiska khartiia pro uchast molodi v mistsevomu ta rehionalnomu zhytti [Revised European Charter on Youth Participation in Local and Regional Life]. 35s. <https://rm.coe.int/168071b58f> [in Ukrainian]
5. Ministerstvo molodi ta sportu Ukrainy (2017) Molodizhna polityka v umovakh detsentralizatsii [Youth policy in conditions of decentralization]. <https://mms.gov.ua/molodizhna-politika/napryami-molodizhnoyi-politiki/molodizhna-politika-v-umovah-decentralizatsiyi> [in Ukrainian]
6. Cevereniuk, V. M. (2009). Politychna povedinka: problemy teorii ta metodolohii. [Political behavior: problems of theory and methodology]: monohrafiia. Kyiv; Zaporizhzhia: Vyd-vo KPU. 432s. [in Ukrainian]
7. Skazhy svoje slovo! (2016) Posibnyk z Perehliantoi Yevropeiskoi khartii pro uchast molodykh liudei u mistsevomu ta rehionalnomu zhytti. [Have your say! Guide to the Revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life]. Strasburh: Vydavnytstvo Rady Yevropy; Bila Tserkva: FOP Vasyliev V. S. 142s. [in Ukrainian]

8. Communication from the commission to the European Parliament, the European Council, the European economic and Social Committee of the Regions (2018). Engaging, Connecting and Empowering young people: a new EU Youth Strategy. COM/2018/269 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A52018DC0269>
9. Council conclusions on the contribution of quality youth work to the development, well-being and social inclusion of young people (2013/C 168/03). https://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2013.168.01.0005.01.ENG
10. Cuconato, M. (2020). Youth participation in Europe. Working with young people: A social pedagogy perspective from Europe and Latin America, 96-111.
11. Hart, J. (2008). Children's participation and international development: Attending to the political. The International Journal of Children's Rights, 16 (3), pp. 407-418.
12. Recommendation CM/Rec (2017). 4 of the Committee of Ministers to member States on youth work. <https://rm.coe.int/1680717e78>
13. Resolution CM/Res (2008). 23 on the youth policy of the Council of Europe. https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47262391/CM_Res_08_youth_policy_en.pdf/7df7229a-3c5b-90bf-3eea-22900881b71f?t=1496158649000
14. Sala-Torrent, M., Planas-Llado, A. (2024). Enhancing youth Voices: Exploring community participation through youth workers. Children and Youth Services Review. Vol. 160. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0190740924001725?dgcid=rss_sd_all#b0130
15. World Youth Reports 2020: Youth Social Entrepreneurship and the 2030 Agenda. <https://social.desa.un.org/publications/world-youth-report-2020>

Maryna Ostapenko,

*Senior Research of Scientific and research center
«Institute of social and legal and political studies named after Oleksandr Yaremchenko»,
Doctor of Political Sciences, Associate Professor,
Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University*

**Participation of Ukrainian Youth in the Activities of the Territorial Community:
the Motivation Aspect**

In the context of the implementation of the principle of decentralization in Ukraine, the role of the community in solving and making important decisions is strengthened. Youth is considered because of the importance of this group as a certain social capital for society and the territorial community. The latter is a platform for acquiring and realizing the competencies of young people. The article attempts to highlight the features of the motivational environment, the factors and the nature of their influence on the participation of young people at the level of the territorial community. In the environment that affects the activity of Ukrainian youth in the community, groups of external and internal influencing factors have been identified. External ones include the state, community, education system, media, civil society, family, friends and colleagues; to internal ones - the need for socially oriented activities, mental characteristics of the territorial community, interest in the life of the community, the system of value priorities and the place of socially oriented human values, the development of civic responsibility and duty, trust in the authorities of the territorial community, identification with the community, the region, country, social group, etc. Each of the mentioned factors has its own specificity and performs a certain function in influencing a young person: it can both motivate him to active participation and demotivate him, which contributes to passive and indifferent participation. It is determined separately that the motivational environment can also be determined by the general conditions of social development, the social situation, including crises, war, which can significantly change the type and style of participation, and in general, the activity and behavior of a person. The understanding of the motivational environment and the peculiarities of the impact of isolated factors encourages scientific research and further understanding of the problem of encouraging and stimulating the participation of young people at the level of the territorial community and society in general.

Keywords: youth, youth policy, participation, civil society, identity, territorial community, motivation, motivational environment, activity, demotivating influence.